

O LESE
A DŘEVU
(MOŽNÁ)
NEVÍTE

Les provází člověka od počátku dějin, pouze v tomto období však byl přírodním výtvozem. S proměnou člověka v zemědělce docházelo k masivnímu kácení a žďáření (vypalování) lesů, na jejichž místě byla zakládána pole a pastviny. Rozsáhlý úbytek lesů s sebou přinesla středověká těžba rud, rozvoj hornictví, sklářství a zpracování kovů; význam lesa pro lov a ochranu panství ustupoval. Růst populace a nástup průmyslové velkovýroby v 19. století vyžadovaly od lesů zejména dostatek kvalitního dřeva. Při výsadbě lesa ve střední Evropě byly proto upřednostňovány jehličnaté dřeviny, především smrk a borovice. V současnosti musí les kromě produkce dřevní hmoty plnit také ostatní funkce, které s rozvojem civilizace nabývají na významu. Odpovědné hospodaření v lesích spočívá na třech rovnocenných pilířích trvale udržitelného rozvoje: ekologickém, ekonomickém a sociálním.

Význam lesa

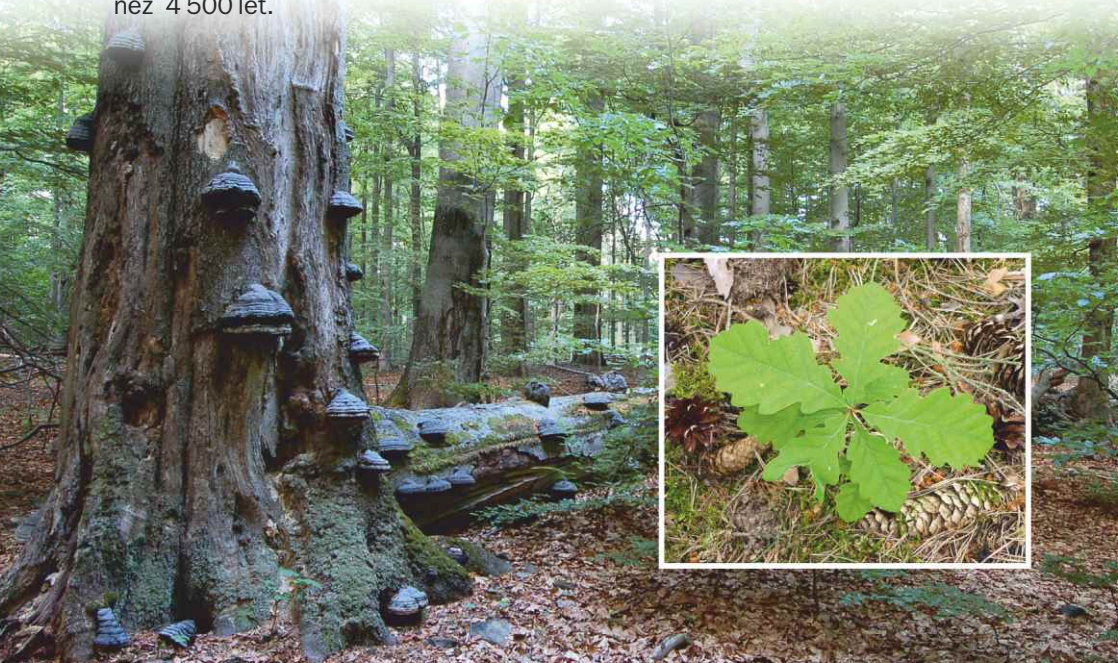
- zdroj obnovitelné suroviny;
- produkuje kyslík - jeden vzrostlý strom je schopen za jeden den uvolnit až několik tisíc litrů kyslíku;
- hydrologická funkce – lesy významným způsobem zachycují srážky a nashromážděnou vodu postupně uvolňují a tím snižují následky povodní z přívalových dešťů a z jarního tání sněhu;
- lesy ochraňují zdroje pitné vody;
- půdochranná funkce – při vydatnějších srážkách stromy svými větvemi a listy zachycují kapky, zpomalují jejich cestu k povrchu země a zabraňují tak splavování půdy;
- odpařováním vody z nadzemní části stromů se uvolňuje kapacita pro příjem dalších srážek – lesní porost odčerpá za 24 hod. až 50 m³ vody na ha (až 400 m³ za týden) za bezsrážkového počasí;
- velký lesní komplex může snížit povodňový odtok oproti nezalesněnému území až o polovinu;
- svým kořenovým systémem stromy zpevňují půdu a tím ji zabezpečují proti vodní erozi;
- účinný filtr prachu - rychlost větru se v lese oproti volné krajině snižuje více než o polovinu, a tak se mohou částičky prachu usadit na stromech a deštěm se pak smývají na zem;
- les poskytuje stín, v létě snižuje teplotu vzduchu o několik stupňů Celsia;
- poskytuje útočiště volně žijící zvěři;
- každý strom sám o sobě je životním prostředím pro další organismy např. symbiotické houby, půdní mikroorganismy, hmyz, drobné obratlovce atd.;
- les je vyhledávaným místem relaxace a rekreačního využití;
- má estetickou a krajinnou funkci;
- je zdrojem poznání procesů probíhajících v přírodě a předmětem vědeckého bádání.

Ze života stromů

- stromy začínají svůj život jako drobné semenáčky, postupně však získávají svou převahu nad všemi ostatními rostlinami na zemském povrchu;
- stromy patří mezi rostliny dlouhověké a dorůstají také značných rozměrů, v lese obhospodařovaném člověkem se mýtí zpravidla ve věku 100 - 150 let, stromy ponechané svému přirozenému vývoji se mohou dožívat až několika set let;
- dub letní se dožívá 400 - 500 let, výjimečně se někteří jedinci mohou dožít až 1 000 let, tyto staré stromy pak mohou dosahovat průměru kmene až 4 m a objemu 40 m³ dřeva;
- za nejstarší žijící dub České republiky je považovaný Žižkův dub v Náměšti nad Oslavou, jehož věk dendrochronologická metoda určila na více než 1 000 let;
- nejvyšším stromem rostoucím v Evropě je smrk ztepilý, tento jehličnan dosahuje běžně výšek 30 - 50 m, výjimečně může dorůst až do 70 m;
- jedny z nejmohutnějších smrků rostly v minulosti na Šumavě, Želnavský smrk poražený v roce 1864 byl vysoký 69 metrů, smrk padlý v roce 1870 v polesí Zátouň měl průměr 178 cm, výšku 57 metrů a objem 44 m³;
- i v současnosti rostou v Evropě smrky vyšší než 60 m, například v bosenském pralese Peručina;
- světové velikány mezi stromy najdeme v čeledi tisovcovitých - sekvojovec obrovský, nazývaný také mamutí strom, dosahuje výšek okolo 100 m a věku 2 000 – 3 000 let. Tento druh je nejmohutnějším živým organismem na naší planetě. V Severní Americe rostou jedinci dosahující průměru kmene až 10 m a objemu více než 1 000 m³ dřeva;
- nejstaršími rostoucími stromy jsou některé druhy borovice, konkrétně ve vysokohorských podmínkách rostoucí borovice osinatá se zdokumentovaným věkem více než 4 500 let.

Rozloha lesů v Čechách a v Evropě

- v minulosti les rostl na většině zemského povrchu, lesy se přirozeně nevyskytovaly pouze ve vysokohorských oblastech a na močálech či skalách a sutích;
- plocha území ČR mohla být dle odhadů z více než 90 % pokryta lesy; ještě počátkem 12. století bylo zalesněno cca 80 % území Čech;
- s růstem lidské populace byly původní lesy mýceny a odlesněné pozemky byly využívány jako zemědělská půda nebo pro výstavbu obydlí, komunikací a měst;
- Josefský katastr pořízený na konci 18. století za vlády císaře Josefa II. uvádí, že v té době bylo na území dnešní ČR přibližně 2 mil. ha lesa;
- v současnosti činí výměra lesů 2,66 mil. ha, což představuje 34 % výměry České republiky;
- 17 % lesů v České republice vlastní obce, města a lesní družstva obcí, 23 % soukromí majitelé, 60 % lesů patří státu (dosud nejsou vyřešeny restituční lesy, které byly dříve vlastněny církvemi, řády a církevními kongregacemi – cca 6 % lesů v ČR);
- Česká republika patří v Evropě mezi 12 nejlesnatějších států;
- plocha lesa v České republice se za posledních 200 let zvýšila o více než 30 % a stále se zvyšuje, jen za období uplynulých 20 let přibýlo v České republice 26 tis. ha lesa;
- přibližně 30 % plochy lesů je zařazeno do kategorie zvláště chráněných území, kde je hospodaření omezeno;
- v dřevinné skladbě českých lesů převažují jehličnany (75 %), podíl listnatých dřevin a jedle při obnově lesa v posledních letech však činí zhruba 40 %;
- zvyšují se zásoby dřeva, v roce 1930 byla celková zásoba dřeva v lesích ČR odhadována na 350 mil. m³, v současnosti je to 700 mil. m³;
- v lesích na území ČR přiroste ročně přibližně 15 - 16 mil. m³ dřeva;
- objem vytěženého dřeva je z dlouhodobého pohledu nižší než jeho přírůstek, produkce dřeva ve stávajícím množství tedy může být dlouhodobá a trvalá;
- Evropa je jedním z mála světadílů, kde rozloha lesa dlouhodobě vzrůstá;
- výměra lesů v Evropě za posledních 20 let vzrostla o 13 mil. ha, tj. téměř o pětinásobek plochy všech lesů na území České republiky.

IV.

„KAŽDÝ POTŘEBUJE STROM, OD KOLÉBKY PO RAKEV.“

Mohamed

- dřevo je základním a nejčastěji užívaným produktem lesa;
- dřevo provází člověka od pradávna, společně s kamenem bylo prvním materiálem, který člověk začal opracovávat, postupně se stalo nedílnou součástí jeho života;
- dřevo je jedním z mála materiálů a surovin, které lze dlouhodobě obnovovat; zásoby ostatních surovin se postupně vyčerpávají, ale les při rozumném a šetrném obhospodařování může dřevo poskytovat stále;
- hlavní přednosti a výhody používání dřeva:
 - » všestranná, široce využitelná a obnovitelná surovina;
 - » zmírňuje klimatické změny - 1 m³ dřeva je schopen v sobě vázat až 250 kg oxidu uhličitého, který způsobuje skleníkový efekt;
 - » k opracování dřeva je zapotřebí 3 - 5 krát méně energie a produkuje se menší množství oxidu uhličitého než při získávání a zpracování ostatních surovin;
 - » je recyklovatelné, umožňuje vícenásobné použití, v konečné fázi jej lze použít jako zdroj energie;
 - » využívání dřeva z lesů obhospodařovaných trvale udržitelným způsobem má pozitivní dopad na životní prostředí;
 - » zpracování a doprava jiných materiálů, kterými je dřevo možné nahradit, zatěžuje životní prostředí mnohem více;
 - » z ekonomického pohledu není využívání dřeva zanedbatelné - lesnictví ve spojení s dřevozpracujícím průmyslem vytváří přibližně 10 % celkového HDP Evropské unie a poskytuje v Evropě pracovní příležitost přibližně 3,5 mil. lidí;
 - » perspektiva ve stavebnictví - dřevostavby v nízkoenergetickém standardu přinášejí uživatelům rychlost a pohodlnost stavby, výborné tepelné vlastnosti, ekonomické vytápění, zdravé klima v domě, ekologickou formu bydlení;
 - » výstavbou a provozováním 100 rodinných domů na bázi dřeva v nízkoenergetickém standardu po dobu 20 let se ušetří takové množství energie, které vyprodukuje za stejnou dobu 10 větrných elektráren. A nejlepší energie je ta, kterou vůbec nemusíme vyrobiť.

Text: kolektiv autorů z Městské správy lesů Pelhřimov s. r. o.
a Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR.

Foto: Martin Kodeš, David Kubík, Lenka Růžková, Jan Řezáč.

Vydalo: Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR, 2011.

www.svol.cz